

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Екатерина Стефанова Митова, д.м.

катедра „Логопедия“, ЮЗУ „Неофит Рилски“, Факултет „Обществено здраве, здравни грижи и спорт“ на дисертационен труд на тема:

„Оценка разбираемостта на речта при лица с придобита дизартрия“

За присъждане на образователната и научна степен „доктор“
по научна специалност „Логопедия“, професионално направление

7.4. Обществено здраве

Автор: Радостина Георгиева Костова

Научен ръководител: доц. д-р Миглена Симонска-Цацова

1. Общи биографични данни за кандидата

Радостина Георгиева Костова е бакалавър по логопедия от 2008 г. в ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград. През 2015г. завършва магистърска програма по „Слухово-речева рехабилитация след кохлеарна имплантация“, към катедра Логопедия на ФОЗЗГС при ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, а от януари 2017г. е редовен докторант в същата катедра с научен ръководител доц. д-р Миглена Симонска-Цацова. Темата на дисертационната разработка е логично следствие от образователния статус и професионалните интереси на докторанта. Докторант Костова, постоянно повишава квалификацията си в различни образователни тренинги и курсове, както и участия в научни национални и международни форуми. Трудовият ѝ стаж е разнообразен, но професионално целенасочен. Включва работа като специалист по слухопротезиране и търговски представител, хоноруван асистент и асистент към катедра „Логопедия“. В продължение на 8 години работи с деца и възрастни с намален слух.

Представеният за оценка комплект материали – дисертационен труд, автореферат и професионална автобиография на докторанта, е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

2. Актуалност на проблема

Дизартрията е речево моторно нарушение, което може да възникне във всеки един период от развитието на човека. То се характеризира с нарушения на артикулацията, дишането, фонацията, резонанса и прозодиката, вследствие на различни поражения на централната и периферната нервна система. По дефиниция те не включват разстройства дължащи се на анатомични деформации, неправилно обучение или психопатология

Според Световната здравна организация (WHO, 2006) нарушената комуникация при лицата с дизартрия вследствие на неврологични заболявания е основната причина за тяхната социална изолация. Поради тази причина създаването на диагностични методи и методи за терапия на дизартрия е от социална значимост, особено в контекста на българската действителност, поради факта че липсват диагностични тестове за дизартрия, както и липсата на стандартизирани тестове на български език, ориентирани към диагностиката и диференциалната диагностика на придобитата дизартрия. Темата е мултидисциплинарна, предизвиква интереса на специалисти от различни научни области. Тя предполага не само теоретично-диагностични, но и свързани с терапията практико-приложни резултати и изводи. Всичко това ми дава основание да я определя като значима, актуална и дисертационна.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В структурно отношение дисертацията е с обем 151 страници, в които се съдържат 34 фигури, 30 таблици, 19 страници литература, включващи 174 заглавия, от които 29 на кирилица (20 – бълг. ез. и 9 – рус. ез.) и 145 на латиница.

Дисертационната разработка се състои от списък на използвани съкращения, увод, три глави, изводи и препоръки, заключение и библиография. Има 4 приложения, представени в 10 страници. В края е приложена и декларация за оригиналност.

В съдържателно и количествено отношение представеният дисертационен труд отговаря на изискванията за докторска дисертация.

Уводът на дисертационния труд поставя темата на научното изследване и обосновава разработването ѝ. Вниманието се насочва към разпознаването на нозологичната единица дизартрия и по-конкретно към липсата на диагностичен модел за дизартрия в България. В досега съществуващите публикации в българската литература липсват тестове, ориентирани към диагностиката и диференциалната диагностика на придобитата дизартрия. Намалената разбираемост на речта е една от най-често срещаните характеристики на дизартрията, която може основно да наруши комуникацията на говорещия, а вследствие на това и качеството на живот.

Теоретичната разработка на проблема акцентира върху няколко изследователски сфери, а именно: класификации и форми на дизартрии, диагностика и диференциална диагноза, както и методите за оценка на разбираемостта на речта. Направен е представителен преглед на приложение на ICF модела при диагностика на дизартрията и на връзката между дизартрията и дейностите от ежедневиия живот като част от ICF модела. Докторантката прецизно описва класификацията на дизартриите според

различни научни изследователи в световен мащаб, както и всяка една от формите ѝ. Умело се анализират и обобщават, коректно се цитират мненията на авторитетни учени. Направените в края на главата осем извода потвърждават факта, че дизартрията е комуникативно нарушение, което събужда „интереса към себе си на редица учени в областта е езиковата и говорната патология“, потвърждават необходимостта от проведеното докторантско изследване.

Изразявам удовлетворение от добре построената теоретична основа на труда и многото цитирания на подходящи автори и изследвания в нея.

Дизайнът на емпиричното изследване е построен съответно изискванията на конструктивното изследване. Програмата на изследване съдържа целта и задачите, хипотезите, контингента, методите и процедурата на изследване. Така формулираните цел и хипотези отговарят на основните аспекти, отразени в теоретичната рамка.

Поставените задачи съответстват на целта и научните предположения. Планирано е обемно и трудоемко изследване, диагностично разделено в четири етапа с внушителен брой изследователски инструменти и различни групи. Общо в изследването участват 80 лица с придобита форма на дизартрия вследствие от различни неврологични заболявания на възраст от 20 до 90 години, като средната възраст е 57,5 години. За целите на изследването са съставени алгоритъм за провеждане на диагностичния процес и „анамнестична карта“. Всички тестови методики, както и критериите за оценка са подробно описани и представени в съдържанието и приложенията. За определяне на логопедичната диагноза са използвани двете най-често използвани методики за диагностика при дизартрия - Frenchay Dysarthria Assessment Second edition (FDA-2) и Assessment to Intelligibility of Dysarthric Speech (AIDS), както и електронните методи Sona Speech II – компютърна програма за акустичен анализ на речта и MAICO Diagnostic MA27 – аудиометър за тонална аудиометрия.

За обработка и анализ на емперичните данни е използван статистически пакет IBM SPSS-19 за извеждане на зависимости и перцентилни таблици, проверка на хипотези чрез непараметрични статистически тестове за зависими и независими извадки (честотен и вариационен анализи, U-критерий на Ман Уитни, тест на Крушкел-Уолис – проверява за равенство на разпределенията между групите (които са три и повече), а не равенство на средноаритметичните стойности за групите както е при дисперсионния анализ. и т.н.) подбрани в зависимост от естеството и разпределението на резултатите при съответните променливи.

Безспорно най- голяма тежест и интерес предизвикват резултатите и тяхната

интерпретация, описани в трета глава. Тази глава е с най-голям обем, което се дължи на изключително подробния и задълбочен качествен анализ на статистически обработените количествени данни. Като съществен принос отчитам добавянето на независими оценители и допълнително отчитане на резултатите, с цел обективизиране на оценката на разбираемостта на речта.

В резултат на теоретичния анализ и резултатите от изследването се потвърждава формулираната алтернативна хипотеза, а именно: „Степента на разбираемост на речта зависи от формата на дизартрия“, отхвърляйки нулевата такава. Направени са важни изводи с теоретичен и практически характер, както и са отправени съществени препоръки за практиката. Докторант Костова успява да получи доказателства за своите хипотези, като формулира основни 7 изводи и 2 препоръки, една в научно-изследователско и една в практико-приложно направление, което потвърждава мнението ми за нейният изследователския и научен потенциал, както и за необходимостта от разработването на стандартизирани тестове за диференциална диагностика, както между отделните форми на дизартрия, така и на дизартрия с други сходни нарушения като говорна апраксия и неплавни афазии.

Заключението е добре построено и дава един добър завършек на труда.

4. Приноси

Подкрепям формулираните към дисертационния труд приноси с научно-теоретичен и научно-приложен характер. Те синтезират реалните резултати от изследователската работа и са адекватни със съдържанието на труда и затвърждават факта, че „научното изследване представя данни за взаимовръзката на степента на разбираемост на речта и отделните форми на дизартрия, за която не съществуват систематизирани данни в научната литература“.

5. Автореферат

Авторефератът, придружаващ дисертационния труд, отразява много добре и съвсем точно най-важните елементи от труда, като дава ясна и пълна представа за съдържанието му. Той е в обем от 57 страници. Изразявам съгласие със структурата и оформлението му.

6. Публикации по темата на дисертационния труд

Публикациите по темата на дисертационния труд представени от докторант Костова са три самостоятелни публикации. Те са от последните 2 години. Две са в сборници

материали от международни и университетски конференции и една е в електронно научно списание. Изразявам съгласие с тях.

7. Препоръки

Докторантката е приела повечето препоръки, дадени ѝ в представеното от мен рецензия, а и от изказванията на колегите на предварителното разглеждане на дисертацията в катедра „Логопедия“. Към настоящия вид на дисертацията имам следните препоръки:

1. При следващи подобни изследвания, да увеличи броят на независимите оценители.
2. Препоръчвам авторът да потърси разнообразни начини да популяризира резултатите от дисертационния си труд чрез допълнителни публикации и доклади на научни форуми

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представената дисертационна разработка отговаря на изискванията за подготвяне на подобен род научни трудове. Впечатление правят научният стил, компетентното боравене и използване на класическа и съвременна научна литература, прецизното структуриране на текста. Докторант Костова демонстрира умение за дефиниране на дисертабилен проблем и разгръщането му в самостоятелно научно изследване. Подбрани са релевантни методи за проучване и анализ на емпиричните данни.

Дисертацията, авторефератът към нея и научните публикации по разработената тема заслужават висока оценка. Не на последно място и техническото оформление на дисертационния труд, и на автореферата са на добро равнище. На базата на очертаните достойнства и приносите на разработката и компетентностите на автора за самостоятелно провеждане на научно изследване, препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Радостина Костова образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 7.4. Обществено здраве.

20.01.2021г.

доц. д-р Ек. Митова, м. д.